

Vårt Luleå

**Gammelskog
nära staden**

Sidorna 8-9

**Boule + skate
på Örnäset**

Sidan 3

Prinsesskalas 19 juni

Kommunen anordnar stort prinsesskalas lördag 19 juni kl 12-16 längs gågatan. Tusen småprinsessor och småprinsar får tiaror. Simon Laitis Hemmagastronomi serverar 2000 desserter. En blåsmusikorkester från Kulturskolan uppträder och kanske blir det rentav en vigsel i Gula paviljongen.

Musikfestival på Udden

Stora Luleåkalaset infaller 5-7 augusti. I år med band och artister som The Ark, Takida, Twisted Sister, Miss Li, Brolle och Petter.

Nytt för i år är en sommarmusikfestival 20-21 augusti, helgen före skolstarten, som BD Pop arrangerar. Platsen är Gültzaudden och inträdet är gratis. Här blir det i huvudsak lokala artister och band som uppträder.

Dramavandring genom stan

Motion, historia och trevliga upplevelser på samma gång. . .

Lule Stassteater erbjuder under juli månad historiska stadsvandringar som man kallar "Bland borgare och byracker". Färden startar i Kulturens hus och går via kyrkan och Stadsparken till Gültzaudden. På vägen spelas olika scener upp och deltagarna får möta personer ur Luleås historia. Guide är skådespelaren **Anton Raukola**.

Evenemanget pågår cirka 1,5 timme. Vandringarna görs två gånger per dag 8-10 juli, 15-17 juli och 22-24 juli. Biljetter köps på turistbyrån.

Många turbåtar i sommar

Turbåtarna till skärgården startar 11 juni och pågår till slutet av augusti. Högsåsongstrafiken startar under midsommarhelgen. I sommar finns fler båtar och turer än tidigare att välja mellan. Bland annat finns en ribbåt som går mellan Karlsvik och Norra hamn samt mellan Södra hamn och Klubbviken. Passagerarbåten Bosmina kör mellan Lövskär och Hindersön under ett antal kvällar i juli.

Turlistan finns på turistbyrån och kan även laddas ner från www.lulea.se/skargard

Musik i skärgården

Det händer mycket i skärgården i sommar: utställningar, musikkvällar, gudstjänster med mera. En speciell satsning är festivalen Skärgårdslive på Klubbvikens Havsbad 7-10 juli med mycket musik, dans, tävlingar. Program och båttider finns på www.skargardslive.se

Jopikgården (www.jopik.nu) på Hindersön anordnas musikkvällar ett antal onsdagskvällar under juli och augusti.

Vårt Luleå ges ut av Luleå kommuns informationsavdelning. **Redaktör:** Kjell-Arne Johansson. **Grafisk form:** Frank Rizo. **Omslagsfoto:** Thomas Öberg. **Ansvarig utgivare:** Sven-Olov Hederyd. **Tryck:** GTC Print. **Upplaga:** 39 000 ex. **Adress:** Vårt Luleå, Luleå kommun, Info, 971 85 Luleå. **Telefon:** 0920-45 35 01. **E-post:** kjell-arne.johansson@lulea.se

1 312 öar

i Luleå skärgård

Hur många öar finns det egentligen i Luleå skärgård? En vanlig siffra är 742 stycken – men ett nytt sätt att räkna gör att antalet växt till hela 1 312 öar.

Det är projektet Bottenvikens skärgård som gått till botten med de olika uppgifterna. Skillnaderna beror förstås på hur små skär och holmar man räknar med. Men enligt experternas definition är en ö en landmassa

som omges av vatten och är större än 20 kvadratmeter.

Med den definitionen består Luleå skärgård av 1 312 öar. I hela Bottenviken – Haparanda, Kalix, Luleå, Piteå och Skellefteå – finns det sammanlagt 4 001 öar att landstiga på. Hela Sverige har nästan 100 000 öar i havet.

Mer om projektet Bottenvikens skärgård: www.bottenvikensskargard.se

Evenemang i byar

Här några evenemang på landsbygden i sommar. Fler tillkommer säkert!

Jämtön

Caféet i Jämtögården har fram till 30 juni öppet måndag till fredag kl 11-13.

Niemisel

Gäddfisketävling längs Råne älv lördag 3 juli kl 15-19. Prisutdelning ca kl 20. Café kl 16-20. Fiskekort säljs vid Älvens hus från kl 12. .

Tårtcafé under fruntimmersveckan 18-24 juli i Älvens hus kl 18-21. Olika tårter varje kväll. Utställning och försäljning av konst och hantverk.

Surströmmingspremiär 19 augusti. Älvens hus kl 16-19

Vitå

Återträff för elever i Vitåskolan åren 1933-1948. Fredag 7 juli kl 18 i Vitå Folkets hus.

Högsön

Högsödögarna 9-11 juli. Butik, servering och utställningar i Högsö bygdegård.

Ale

Ale kvarns café har under juli öppet varje dag kl 12-16. Torsdagar är det underhållning kl 19-21.

Fett ger avloppsproblem

Fett från matlagning orsakar en hel del problem i Luleås avloppsnät. När fettet stelnar bildas avlagringar som sätter igen ledningarna. Pumpstationer slås ibland ut och vid bräddningar hamnar avloppsvattnet i vattendragen.

Det är därför viktigt att kök och restauranger har fettavskiljare. Tekniska förvaltningens va-avdelning uppmanar hushållen att inte spola ner tops och liknande i toaletten eftersom fasta föremål bidrar till problemen. Det är också bra att torka av fett före man diskar.

Musik i park och hamn

Lunchmusik i Stadsparken startar måndag 21 juni. Först ut är **Bambi Elinsdotter Oscarsson**. Sen fortsätter det med olika artister varje vardag kl 12.00 fram till 30 juli med undantag för midsommarafton.

Det blir också Musik i Norra hamnen varje tisdags- och torsdagskväll med start 29 juni kl 19. Bland artisterna finns **Svempa och Underhållarna, Rolf Lindström** kvartett och **Pekka Helles**. Om det är dåligt väder flyttar kvällsunderhållningen till Lillan på Skeppsbrogatan.

Arrangörer är Lillan och Norrbottens-Kuriren som också bjuder på fika.

Aktivitetspark för alla på Örnäset

Foto: Alf Lindbergh

Boule- och skatehallen är snart klar. I förgrunden multisportarenan.

Boule- och skatehallen på Örnäset blir klar under sommaren, även om invigningen dröjer till hösten. Hallen blir navet i en aktivitetspark för alla åldrar.

Gamla Korpcentrum på Örnäset håller på att förvandlas till ett stort och mångsidigt aktivitetscenter. En multisportarena för fotboll, basket och annan spontanidrott blev klar i höstas. Under vintern och våren har den nya hallen, 90 gånger 30 meter stor, tagit form.

Själva byggnaden ska stå klar 30 juni. Under sommaren kommer de två ansvariga föreningarna, Luleå Bouleklubb och Luleå Extremsportförening, inreda res-

pektive hall. Den officiella invigningen sker troligtvis först i början av september.

Kombinationen boule och skate är nog unik i landet. De två luleåföreningarna har haft stort inflytande i planeringen av hallen och utomhusanläggningarna. Trots att de sysslar med helt olika idrotter känner de varandra väl.

– Vi har haft ett bra samarbete, säger **Assar Lindqvist** från bouleklubben. Det är rätt häftigt att ungdomar kan möta oss lite äldre.

Café och skatepark

Boulehallen rymmer tio boulebanor och skatehallen ska inredas med ramper av olika

slag. Mittdelen består av två våningar med café, omklädningsrum, åskådarlåktare, fingerboard med mera. Caféet kommer att drivas av bouleklubben.

Utvändigt finns också boulebanor. Men en hel del ska göras utomhus runt hallen i sommar, bland annat planteringar och lekställningar. En skatepark i betong ska också byggas men den blir klar först nästa sommar.

Hela centret med hall, park och anläggningar kostar sammanlagt runt 30 miljoner kronor, varav kommunen står för merparten.

Välfärden i Luleå granskad

Hur ser välfärden ut i Luleås bostadsområden?

Det har en arbetsgrupp med tjänstemän från olika förvaltningar försökt besvara. Resultatet ska användas i kommunens planering och budgetarbete.

– Nu har vi ett bra instrument för att prioritera, säger kommunalrådet Yvonne Stålnacke.

Rapporten Välfärdsredovisning 2009 innehåller en mängd nyckeltal och jämförelser inom olika områden, framför allt när det gäller hälsa. Statistiken är uppdelad på nio bostads-

områden. Vissa av dem är stora och omfattar både stad och landsbygd.

Arbetsgruppens slutsats är att jämfört med riket som helhet "ligger Luleå bra till i många avseenden". Välfärden är förhållandevis jämnt fördelad. I rapporten föreslås att några frågor prioriteras.

- Trygghet och brottsförebyggande.
- Integration av olika grupper.
- Barn och unga – övervikt bland pojkar, droger, unga kvinnors hälsa m m.

Bland bostadsområdena bör Hertsön och Örnäset prioriteras, eftersom de stadsdelarna överlag visar sämre resultat än övriga områden.

Skilnader ska utjämnas

Yvonne Stålnacke, kommunalråd, tycker att rapporten är nyttig.

– Nu har vi en bra bild av hur det ser ut i olika bostadsområden och var vi behöver göra mer, säger hon. Vårt uppdrag är ju att skapa likvärdiga förutsättningar och så är det inte riktigt i dag.

Hon vill dock inte utlova mer resurser eller om det ska göras omprioriteringar.

– Men vi har gett våra förvaltningar och bolag i uppdrag att jobba för att utjämna skillnaderna. Vi kommer att följa upp för att se om det gett resultat.

Många engagerade - men fler behövs

I Luleå finns i dag 350 personer som tagit på sig att vara god man eller förvaltare för någon. Men det skulle behövas fler.

God man, förvaltare och förmyndare är begrepp för personer som hjälper andra att sköta sin ekonomi och andra angelägenheter.

En god man eller förvaltare ska bistå personer som på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande inte själva kan sköta sina angelägenheter. Den största skillnaden är att förvaltaren har ett större ansvar. En förmyndare företräder barn under 18 år.

Det finns runt 350 gode män eller förvaltare i Luleå kommun. De hjälper

cirka 750 luleåbor, ganska ofta rör det sig om släktingar.

Överförmyndare heter den kommunala myndighet som har tillsyn över gode män, förvaltare och förmyndare. I Luleå finns både en överförmyndarnämnd med fem ordinarie ledamöter och en expedition med fyra anställda. Budgeten ligger på sex miljoner kronor, varav merparten är ersättningar till gode män och förvaltare.

En god man eller förvaltare ska varje år lämna en ekonomisk redovisning till överförmyndarnämnden och styrka alla utgifter. Samtidigt lämnas också en redogörelse över hur huvudmannens vardagliga situation ser ut.

Gode mannen eller förvaltaren har rätt till arvode. Normalt är det personen som behö-

ver hjälp som ska betala arvodet.

Allt fler ärenden

– Det har blivit fler och tyngre ärenden, säger **Ingegerd Molnberg** som är handläggare på överförmyndarexpeditionen. Det har nästan fördubblats på tio år.

Ökningen beror bland annat på Ädel- och psykiatrireformerna, men också på att allt fler ungdomar får en diagnos.

– De gode männen gör ett stort arbete men vi skulle behöva fler!

Innan en person godkänns som god man görs kontroller hos kronofogden och polisen. Den som är intresserad och vill veta mer kan vända sig till överförmyndarexpeditionen. Information finns även på Luleå kommuns webb.

- Man gör en insats för en medmänniska

Lena Jönsson Ylikangas har varit god man under många år.

– Man känner att man gör en insats för en medmänniska, säger hon.

Det började med ett förslag från en granne för över 20 år sen.

– Just då passade det mig bra, säger **Lena Jönsson Ylikangas**. Jag hade väl tänkt hålla på några år men är fortfarande kvar. Jag tycker att det är både roligt och spännande. Det blir lite som en livsstil.

Lena är inte helt typisk som god man. Hon har nämligen även uppdrag som förvaltare och förmyndare. Sitt engagemang förklarar hon med att hon är intresserad av samhällsfrågor och att arbeta med människor.

– En viktig drivkraft är att man känner att man gör en insats för en medmänniska. Flera av mina huvudmän har ju ingen nära anhörig.

– Man kan som god man vara personlig utan att det blir för privat. Är man anställd kan sånt vara svårare.

– Samtidigt är det lärorikt att ställas inför olika spörsmål. Man ska kunna lite om

Lena Jönsson Ylikangas är en av Luleås 350 gode män och förvaltare.

Foto: Tony Smedqvist

många olika saker och vara nyfiken på att ta reda på sånt man inte vet.

Lena sticker inte under stol med att uppdragen också kan vara krävande.

– När jag började var det ganska stillsamt. Nu är det mer komplext, det är mer att ta reda på och undersöka.

– Jag ska se till min huvudmans bästa och vad han eller hon vill ha. De ska ha det bra helt enkelt. Men det har hänt att jag begärt att få bli entledigad från ett uppdrag.

Arvode för utgifter

En god man eller förvaltare har i regel arvode och ersättning för sina utgifter.

– Vi avlastar socialförvaltningen, säger Lena. Men vi ska inte ersätta personal och utföra arbete som ska göras av andra. Vi ska däremot se till att arbetet blir gjort.

Lena är även engagerad i en lokal intresseförening som är ansluten till Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare. Föreningen ordnar bland annat föreläsningar och studiecirklar.

– Det är ett bra sätt att stötta och hjälpa varandra.

Ett seniorgym för vardagsmotion

Luleå har nyligen fått sitt första seniorgym utomhus. Alla som passerar det längs Hälsans stig nedanför Seminarieriet kan passa på att träna lite.

– Det är till för spontan användning, säger parkchefen.

Det ser ut som en liten lekplats men är alltså ett gym för äldre. Ingen lär ta illa upp om även barn och medelålders utnyttjar redskapen. Den som leker håller sig ju ung.

Idén kommer från **Margit Karlsson** i Bredviken som ofta promenerar runt Skurholmsfjärden. Delar av året bor hon med sin make i södra Spanien och det var där hon såg den här typen av gym.

– Där är det väldigt populärt och utnyttjas jämt, säger hon. Jag tog lite foton och kontaktade parkchefen för ett par år sen. Han tänkte på idén.

– Ja, vi tyckte att det var en kanonidé, säger parkchefen **Stefan Johansson**. Alla kan använda det spontant för att träna upp rörelseförmåga, koordinering eller något annat.

Redskapen kommer från en tillverkare av lekutrustning i Rovaniemi. Enligt en studie som företaget gjort kan äldre personer som tränar regelbundet uppnå betydande förbättringar i motorik, balans, gånghastighet med mera.

Margit Karlsson kom med idén till motionsanläggningen

Foto: Alf Lindberg

Seniorgymmet är ett av de första i landet och invigdes av tekniska nämnden i början av juni. Stefan Johansson tror att det kan bli fler utomhusgym om det slår väl ut.

En påhittig person

Margit Karlsson är en påhittig person som

under årens lopp tagit flera initiativ till sådant som kan glädja andra.

– Men då har det handlat om mindre saker.

Kanske beror hennes kreativitet på att hon hållit på med vardagsgympa i många år? Gymnastik lär ju stimulera hjärnan också.

Många mindre gatujobb

Sommar betyder också en hel del gatuarbeten. Men i år bör trafikstörningarna bli förhållandevis små.

Storgatan är ny och fin, även om det kanske kan damma lite från rivningstomten efter Fritz Olsson-huset. I centrum görs i sommar en del gatujobb för att tillgänglighetsanpassa korsningar och annat. På Södra hamnplan sker vissa utgrävningar inför den kommande stora omdaning. Strandpromenaden i Södra hamn blir förhoppningsvis klar till juli.

Det största vägarbetet i staden för närva-

En helt ny väg byggs till bostadsområdet Kronanbacken. Under Bensbyvägen anläggs en gång- och cykeltunnel.

rande sker längs Bensbyvägen i Lulsundet. Här byggs en rondell och en helt ny väg till nya bostadsområdet Kronanbacken. Det blir också en gång- och cykeltunnel under Bensbyvägen. På Kronan-området pågår ett annat vägbygge fram till höghusen på Lulsundsberget.

Andra större gatuarbeten i sommar:

- Gammelstadvägen förbi Coop Arena byggs om.

- Banvägen i Notvikens industriområde återställs efter tidigare va-arbeten och får en ny gång- och cykeltväg.

- Del av Betongvägen på Storheden byggs om, bland annat blir det ytterligare en rondell samt gång- och cykeltväg.

Bättre för cyklister

En del bostadsgator ska också byggas om. Det gäller bland annat Björnmossevägen, Föreningsgatan och Studentvägen.

Flera gång- och cykelstråk ska förbättras i sommar. Det handlar bland annat om "Blod-omloppet" runt Skurholmsfjärden, Svartövägen-Hertsövägen, Hammarenvägen-Härsjestigen, Hemängsskolan-Hammarenvägen och Arrendevägen.

Hur kan servicen till äldre på landsbygden förbättras?

Tre projekt som kan bidra till svar på frågan pågår i Luleå. Ett av dem finns i Sundom och handlar om att använda informationsteknik.

Sen 2008 pågår ett EU-projekt som kallas Äldre för äldre. Regioner i Irland, Skottland, Grönland, Finland och Sverige deltar. Kärnfrågan är hur äldres behov av service på landsbygden kan lösas. Målet är att via olika pilotprojekt få fram en "verktygslåda" med olika metoder.

Luleå kommun har tre pilotprojekt igång: Trygga Jämtön, Hälsogallerian i Niemisel och IT i Sundom. Gemensamt för samtliga tre projekt är att skapa mötesplatser och utveckla volontärverksamhet.

Hälsogallerian i Niemisel, som drogs igång i höstas, är det mest omfattande. Där har skolan, numera Kvarnå friskola, en central roll. Kreativiteten är stor: äldre äter lunch på skolan, elever och äldre brevväxlar, caféverksamhet, äldre hjälper äldre med transporter etc.

Datorkurser i bygdegården

I Sundom är det bygdegården som är navet i en IT-satsning. Ett 30-tal bybor har anmält sig till datorkurser på olika nivåer.

– Det har varit ett väldigt stort intresse, säger **Rolf Höglund**, projektsamordnare och ordförande i bygdegårdsföreningen.

– Vi kommer att fortsätta efter sommaren med fortsättningskurser, hur man gör bankärenden över internet och annat.

Rolf Höglund säger att det ena ger det andra och nämner släktforskning och den gamla byakistan som ska digitaliseras. Även kurser i navigation

Carol Hill besökte i maj Sundom för att intervjua deltagare i projektet. Här med Nils

och bildbehandling erbjuds. Alla bybor har tillgång till datorer och annan utrustning i bygdegården. Utrustningen har sponsrats av socialförvaltningen och Luleå Energi.

Genom projektet har man också köpt in utrustning för att kunna visa exempelvis

hockeymatcher i direktsändning på en stor duk. Några ungdomar har varit på konferens för att kunna ordna filmkvällar.

Imponerad besökare

I mitten av maj besökte en av EU-projektets

Jämtön Årets by för andra gången

Jämtön utsågs i slutet av förra året till Årets by 2010 i Luleå kommun. Det är andra gången byn får utmärkelsen.

Jämtön är ett utmärkt exempel på

visionen om en levande landsbygd, tycker Luleå landsbygdskommitté.

– En by som lockar till inflyttning, med en medelålder på 43 och butiken självklart mitt i byn, sägs det i motiveringen.

Byn med omnejd har 400 invånare och

kan skryta med mycket: Jämtögården som är navet i samhället, en "Fixar-Karlsson" som hjälper äldre, förskola, bagarstuga, många föreningar, ett 50-tal företag, egen hockeyrink, elljusspår, utflyktskojor och fina naturbad för att nämna en del. Drygt en fjärdedel av befolk-

Byg för dom

Eric Larsson och Lars Mikaelsson.

utvärderare, **Carol Hill** från University of Glasgow, Luleå för att titta närmare på de tre pilotprojekten och intervju deltagare.

– Hon verkade ganska imponerad när hon var här, tycker Rolf Höglund.

ningen är barn och ungdomar.

Jämtön är den första byn som fått utmärkelsen två gånger. I motiveringen heter det entusiastiskt:

– Det ska vara roligt att leva! Jämtön är byn som vill, vågar och kan.

Byar som syns

Camilla Hansen är glad över att så många byar vill synas och höras.

Luleå har många aktiva byar. De flesta har en egen hemsida och ett tiotal ger ut egna tidningar.

– **Det visar att vi har en landsbygd som vill ta plats, säger landsbygdsutvecklare Camilla Hansen.**

Det finns ett 40-tal byautvecklingsgrupper i kommunen. Nästan alla är samlade på den gemensamma webbplatsen byar.lulea.se. Där presenterar byarna sig, vilka sevärigheter som finns, företag och föreningar som är aktiva med mera.

– Byautvecklingsgrupperna jobbar både med aktuella problem och med framtidsfrågor, säger **Camilla Hansen**, landsbygdsutvecklare på kommunens utvecklingskontor.

– Den viktigaste framtidsfrågan just nu är hur vi kan få boendeformer för alla på landsbygden. Vi får allt fler äldre som är pigga och vill bo kvar. Om dom kan flytta till lägenhet i sin by kan man få in nya barnfamiljer när hus blir lediga.

Byarna behöver också marknadsföra sig och bli bra på att ta emot nya människor, menar Camilla. Här har hemsidor och tidningar betydelse.

– Det visar att vi har bybor som vågar

synas och en landsbygd som vill ta plats.

Det goda livet lockar

Camilla Hansen har de senaste månaderna besökt ett 30-tal byar som ett led i kommunens arbete med en ny översiktsplan. Utöver boende är det vissa andra frågor som ofta kommer upp vid träffarna: inflytande, kollektivtrafik, lokal energiförsörjning, service och omsorg.

– Det är det goda livet som lockar folk att flytta till landsbygden. Bra bostäder och att lätt kunna ta sig till jobbet är avgörande. Att underlätta för företagande är förstas också viktigt.

Barn sänker medelåldern

Drygt var femte luleåbo lever på landsbygden. Antalet har faktiskt växt med några hundra de senaste fem åren och nyföretagandet har ökat kraftigt. En del byar har påfallande låg medelålder på grund av många barnfamiljer. Det gäller till exempel Fällträsk, Sunderbyn, Björsobyn och Rutvik.

– Ja, det är en positiv utveckling, även om det mest är byarna närmast staden som växer. En ny familj i Västmark har mycket stor betydelse för bygden.

Ett natur- reservat intill staden

Hertsölandet har en mycket fin natur med gammelskog, myrar och stor artrikedom. Det nya naturreservatet Ormberget-Hertsölandet innebär att pärlorna skyddas samtidigt som friluftslivet kan utvecklas.

Naturreservatet är drygt 2 000 hektar stort. Det sträcker sig från Ormberget och cirka en mil ut till Lövskär.

– Här finns några av kommunens finaste skogar och våtmarker, säger Örjan Spansk, kommunekolog på miljökontoret. Samtidigt är det ett stort friluftsområde nära stan som är lätt tillgängligt, en smått unik kombination.

Tankarna på ett naturreservat har funnits sen 1970-talet. Under den långa processen har kommunen köpt upp mark för att få till ett stort och sammanhängande område. Men fortfarande är gränserna ibland något ologiska (se kartan).

Reservatet är indelat i tre olika områden. Den finaste naturen finns i huvudsak öster

om Hertsöträsket. Här kan man hitta gamla gran- och tallskogar, stora aspar och en mängd myrar. Artrikedomen är stor med en hel del ovanliga fåglar, växter och svampar. Här ska naturen i stort sett få sköta sig själv. I övriga delar är det ett hänsynsfullt skogsbruk som gäller.

För friluftslivet gäller ungefär samma regler som tidigare. Det är alltså tillåtet att plocka bär och svamp, fiska, jaga etc. Skotertrafik är i princip förbjudet sedan tidigare, förutom på de markerade lederna.

30 naturreservat

I sommar kommer naturreservatets gränser att markeras. Senare planeras informationstavlor på strategiska ställen och kanske en naturstig.

Det finns nu 30 naturreservat i Luleå kommun, de flesta på olika skärgårdsöar. I och med reservatet Ormberget-Hertsölandet är 1,5 procent av den produktiva skogen i kommunen skyddad.

Sandöleden undersöks inför muddring

Sandöleden har blivit för grund och ska muddras. Vinterns borrningar har gett mer kunskap om hur botten ser ut. Om ett par år inleds det stora arbetet.

Den tolv kilometer långa Sandöleden anlades i mitten av 1960-talet. Den har muddrats flera gånger sedan dess, men landhöjningen med nästan en centimeter per år gör att det nu är dags för en rejäl fördjupning. I dag har större fartyg problem och tvingas ibland lasta om.

Luleå hamn ansvarar för muddringsprojektet. Under februari och mars har man borrat på 80 punkter längs leden. Arbetet har utförts från bogserbåten Victoria. Borrproverna, tillsammans med tidigare mätningar, ger besked om vad botten består av.

– Utifrån resultaten kan vi göra en tredimensionell modell som visar de olika skikten och beräkna volymer, förklarar hamningenjör **Jeanette Lestander**.

Hon berättar att man hittills inte upptäckt några allvarliga föroreningar i bottenproverna.

– Nu ska vi sammanställa materialet, göra en miljökonsekvensbeskrivning och söka tillstånd. Det tar säkert något år. Tidigast 2012 eller 2013 kan muddringen komma igång.

Djupgående fartyg

Målet är att få ett djup på 13,2 meter som tillåter fartyg med 12 meters djupgående. Det bör räcka till mitten av det här seklet. Stora mängder muddringsmassor, drygt två miljoner kubikmeter, kommer att grävas upp. Tanken är att massorna dels ska användas till att fylla ut den så kallade Skvampen, dels tippas i djuphålorna vid Vitfågelskär.

Kostnaden för muddringen beräknas till 300-400 miljoner kronor.

– Farleden är väldigt viktig för Luleås framtid, säger Jeanette Lestander. Hamnen är ju vår port mot övriga världen

Jeanette har förresten en högst personlig relation till Sandöleden. Hennes mamma flyttade med sina föräldrar från Ångermanland till Luleå på 1960-talet, eftersom Jeanettes morfar jobbade med bygget av Sandöleden.

Bogserbåten Victoria byggdes om inför vinterns specialuppdrag.

Luleå Energi satsar på vind- kraft

Luleå Energi planerar att bygga upp till sju stora vindkraftverk vid malmhamnen, längst ut på Svartön. Men tillståndsprocessen går långsamt och byggstart kan bli tidigast nästa år.

Planerna på att utnyttja Stålverk 80-tomten för vindkraft har funnits länge. Sen 2008 är det Luleå Energi som driver projektet. Det kommunala energibolaget ansöker om att få bygga fyra till sju vindkraftverk.

Det rör sig om stora pjäser – inklu-

sive propellerbladen blir höjden 150 meter – med en effekt på vardera 2,5-3,0 MW. Tillsammans beräknas de sju vindkraftverken producera ca 40 GWh per år. Det motsvarar knappt fem procent av elförbrukningen i Luleå (exklusive industri).

Trots storleken blir störningarna små enligt en miljökonsekvensutredning som Luleå Energi låtit göra.

– Det är ett mycket lämpligt område ur lokaliseringssynvinkel, menar utredaren **Christer Sundqvist**.

Det tycker även kommunen som är positiv till en vindkraftsetablering på

Upp till sju stora vindkraftverk på Svartön.

Svartön. Det är dock länsstyrelsen som avgör den här typen av ärenden. Ett frågetecken är LKAB:s inställning med tanke på det intilliggande järnvägsspåret.

Om tillstånd beviljas är det upp till Luleå

Persöbo först med vindkraftverk

Kommunens enda lite större vindkraftverk finns i Persön och är privatägt.

– Det har i stort fungerat som jag tänkt och vi har haft mycket studiebesök, säger Antero Koskitalo.

Vindkraftverket i Persön har varit i gång drygt två år. Det är 22 meter högt och de tre vingbladen bildar en snurra på 15 meter i diameter.

– Det har fungerat ungefär som det var tänkt och låter nästan ingenting, säger

Antero Koskitalo.

Verket har hittills producerat uppåt

30 000 kilowattimmar per år. I första hand täcks husets elbehov. När det blåser bra blir det ett överskott som matas ut på Luleå Energis nät och ger betalt.

– Jag hade hoppats att det skulle producera lite mer. Kapaciteten finns men vinden går ju inte att påverka. Man måste se det på lång sikt och det är ingen affärsrörelse för mig.

Vindkraftverket har lockat till många studiebesök.

– Det är fascinerande att det inte gjorts mer av vindkraften, tycker Antero Koskitalo. Men det är kul att få vara först och testa.

Gig i

Vindkraftsparken på Svartön är mycket liten jämfört med vad som är på gång i Markbygden i Piteå. Där ska en av världens största vindkraftsparker byggas fram till 2020. Ett total vindsnurror uppförs redan den här sommaren.

Satsningen i Markbygden är gigantisk och berör ett 450 kvadratkilometer stort område. Sammanlagt rör det sig om 1100 vindkraftverk, de största får en totalhöjd på 200

planeras längst ut på Svartön. Fotomontage: Luleå kommun, planavdelningen.

Energis styrelse att besluta om spaden ska sättas i jorden. Det handlar om en stor investering, omkring 250 miljoner kronor, så ekonomin i projektet kommer att analyseras noga. Någon byggstart under 2010 lär det inte bli.

– Vi arbetar med en öppen tidsplan men jag är optimistisk, säger **Erik Lundström**, Luleå Energis projektledare.

Jantiskt Piteå

meter. Fullt utbyggd beräknas anläggningen ge 12 TWh el, vilket är 300 gånger mer än vad Luleå Energi planerar på Svartön.

De totala investeringarna i Markbygden beräknas till runt 50 miljarder kronor under en tioårsperiod.

44 verk snurrar

Utöver jättesatsningen i Piteå finns det planer på flera hundra vindkraftverk runt om i Norr-

botten, bland annat på Marakallens grund och i Möron. Bygglov har dessutom beviljats för ett verk på Rånekölen och ett på Flakaberget i Brändön, men inget av dem har ännu byggts.

I maj i år fanns det sammanlagt 44 större vindkraftverk i Norrbotten. Den största anläggningen finns på Bondön i Piteå.

Tuvåkras historia

En labyrint av vägar. Gammelstad skymtar högst upp, längst ner Trafikplats Notviken. På 1960-talet låg det fortfarande ett par gårdar här.

Foto: Magnus Pehrsson

Från början fanns här bara skog och enstaka stigar. Sen blev det en gropig grusväg och med tiden även några gårdar. Nu ser det ut som på bilden...

Tuvåkra i Gammelstad är ett hårt exploaterat område på knappt en kvadratkilometer. Det ringas in av stora vägar och av järnvägen. Under det senaste decenniet har Kombiterminalen och Öhemmanets industriområde tillkommit.

Curth Hägglund, projektledare för Öhemmanet, har tillsammans med frilansjournalisten **Hans Olov Ohlson** sammanställt en fin dokumentation av Tuvåkra och gamla Riksväg 13. De ger en fyllig beskrivning av hur ett litet stycke land i kommunen, som nog inte många har funderat på, har förvandlats. Det börjar redan på 1300-talet men tyngdpunkten ligger på det senaste seklet.

– Under hela byggtiden har jag luskat efter dokument och uppgifter, säger Curth Hägglund. Sen har det vuxit eftersom vi ville göra det levande.

Den 36-sidiga skriften, utgiven av Luleå kommun, har mötts av stort intresse, berättar Curth Hägglund.

– Jag tycker annars att vi är dåliga på att visa allt det positiva. Vi gör jättefina grejor som vi borde vara stolta över!

Antalet invånare över 80 år kommer att öka kraftigt under de kommande decennierna. Det ställer stora krav på kommunerna. En ny boendeform växer fram: trygghetsboende.

Omkring 3 300 av dagens luleåbor är 80 år och äldre. Redan om tio år kommer de att vara 30 procent fler och om ytterligare tio år nästan dubbelt så många.

Utredningen "Boende för äldre" har kartlagt bostadsbeståndet i Luleå och analyserat behoven av bostäder för äldre. Bland annat har alla flerfamiljshus inventerats. Bara hälften av dem bedöms vara tillgängliga för personer med rollator. Ännu sämre är tillgängligheten om man använder rullstol. Sämst är det i Bergviken och Bergnåset medan det är förhållandevis bra i Centrum, Porsön, Björskkatan och i många byar.

Utredaren konstaterar att de flesta ålderspensionärer bor i vanliga småhus eller lägenheter och klarar sig själva. Först från 80-årsåldern ökar hjälpbehovet markant. Då blir bostadens tillgänglighet särskilt viktig. I dag bor var fjärde person som är 80 år och äldre på äldreboende.

500 fler äldreboenden

En strategi har tagits fram som utgår från att de allra flesta pensionärer vill kunna bo kvar i sina hem så länge som möjligt. En rad åtgärder föreslås.

Anpassning av lägenheter i vanliga flerfamiljshus.

Fler seniorboenden byggs.

Trygghetsboende – en ny boendeform med viss gemensam service.

Vård- och omsorgsboende, det nya begreppet för äldreboende, för dem med störst vårdbehov.

Sammantaget föreslås en utökning med nästan 500 bostäder anpassade för äldre fram till 2020. Lägenheter i trygghetsboende ska stå för större delen av nyttillskottet. Tanken är att förvandla några mindre äldreboenden till trygghetsboenden.

Många nya bostäder behövs allt fler äldre

Var fjärde person över 80 år bor på äldreboende. I framtiden ska det finnas

De flesta nöjda med avfall och återvinning

Luleåborna är i stort nöjda med avfallshandlingen. Men de tycker att det är skräpigt vid återvinningsstationerna och skulle gärna vilja ha generösare öppettider vid återvinningscentralerna.

Det framgår av en enkät som gjordes i höstas. Av 600 slumpmässigt utvalda svarade nästan 70 procent. Några resultat:

- De allra flesta tycker att de har tillräckligt nära till en återvinningsstation.
- Bara ungefär en av tre tycker att tömning och städning på återvinningsstationerna fungerar bra. (Stationerna ägs och drivs av Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB.)
- Kommunens fyra återvinningscentraler får bra betyg men många skulle vilja ha generösare öppettider.
- Nio av tio som svarat är nöjda med hämt-

7a
övs för
ldre

fler boendeformer.

Foto: Alf Lindbergh

Bergviksskolan läggs ner nästa år. Flertalet byggnader kommer att rivas för att ersättas med äldreboendet. Ett vård- och omsorgsboende ska stå klart hösten 2013.

Skola ersätts med äldreboendet

Nybyggen, ombyggnader och fler anpassade bostäder.

Många olika åtgärder behövs för att möta behovet av bostäder för äldre. Men det handlar också om ekonomi.

– I dag finns inte så mycket val. Antingen bor de äldre kvar hemma eller så blir det äldreboende. Vi behöver mellanformer som trygghetsboende.

Det säger **Anders Dalstål**, chef för stadsbyggnadskontoret och ordförande i styrgruppen för äldreboendetsutredningen.

– Det här har också stor effekt på kommunens ekonomi. Att fortsätta bygga äldreboenden blir väldigt dyrt i längden.

Enligt utredningen kan den årliga driftskostnaden sänkas med 80 procent om utbyggnadsprogrammet genomförs jämfört med att enbart satsa på nya äldreboenden. Trygghetsboenden är nämligen betydligt billigare.

– Men det handlar inte bara om tillrättalagda boenden, påpekar **Eva Bergström**,

socialnämndens ordförande. Vi vill att så många bostäder som möjligt ska bli tillgängliga, det är bra för alla.

Även Eva Bergström talar om valmöjligheter:

– Vi vill få vara självständiga så länge som möjligt och sen kunna få service och omsorg när vi behöver det.

Nya bostäder på gång

Nya äldreboendet är på gång i Bergviken när Bergviksskolan stängs nästa år. Då kommer flertalet skolbyggnader att rivas, dock inte idrottshallen och fritidsgården. I stället ska ett första vård- och omsorgsboende med 72 lägenheter byggas. Det ska stå klart hösten 2013. Ytterligare en etapp med lika många platser planeras senare.

På samma skoltomt är det också meningen att ett trygghetsboende med cirka 100 lägenheter ska uppföras. Här är det oklart vem som ska bygga och stå för servicen.

ningen av hushållsavfallet.

• Fyra av fem lämnar in allt eller det mesta av sitt farliga avfall.

Blöjor och dricksglas

Av undersökningen framgår att folk vet rätt väl hur man ska sortera. Men det finns några vanliga missuppfattningar.

• Snus, blöjor och kattsand ska sorteras som brännbart och INTE läggas i kompostpåsen.

• Dricksglas och spegelglas är restavfall och ska INTE lämnas i glasåtervinningen. På återvinningsstationerna ska man endast lämna förpackningar och tidningar.

Mycket hamnar fel

Trots kunskapen hamnar ändå mycket i fel tunna. Det visar en plockanalys som nyligen gjordes av soppåsar i gröna tunnor från ett par villaområden i Notviken och Örnäset.

Knappt hälften i det brännbara avfallet var korrekt sorterat. Nästan 30 procent av vikten utgjordes av plast- och pappersförpackningar. Matavfallet stod för 15 procent. En del tidningar, glas och metall hittades också i det brännbara. Däremot fanns det ganska lite farligt avfall.

Samhället anpassas till ett nytt klimat

Nya älvvattenstationen vid vattenverket i Gäddvik. Härifrån tas vatten från älven som sen blir till grundvatten.

Hur kommer klimatförändringarna att påverka oss?

Några konkreta följder av ett varmare klimat är kortare vintrar, mer regn och översvämningar, högre vattennivåer, längre växtsäsong och fler ras.

Arbetet med att anpassa infrastrukturen till det nya klimatet har inletts.

Samhället försöker tackla klimatproblemet på två helt olika sätt. Mest kraft läggs på att begränsa vår påverkan på klimatet genom att kraftigt minska utsläpp av växthusgaser som koldioxid.

Men det handlar också om att planera och anpassa samhällsstrukturen till ett mer eller mindre förändrat klimat. Det mesta i samhället berörs faktiskt: näringsliv, infrastruktur, byggnader, människors hälsa och ekosystem.

Länsstyrelsen i Norrbotten har nyligen tagit fram rapporten "Klimatförändringar i Norrbottens län" som tar upp konse-

kvenser och ger förslag till anpassningar. Tillsammans med kommuner och andra aktörer i länet ska strategier upprättas för hur anpassningsarbetet ska gå till.

Stora förändringar

Rapporten innehåller prognoser för hur klimatet kan komma att förändras under det här århundradet OM utsläppen av växthusgaser trots allt fortsätter att öka. Då kan vi räkna med stora förändringar – även om följderna i Norrbotten väntas bli mindre dramatiska än i övriga landet, bland annat tack vare vår landhöjning.

Några beräknade förändringar vid norrbottenskusten fram till 2050:

- Årsmedeltemperaturen ökar med tre grader.
- Årsnederbörden ökar med 10-15 procent, särskilt på vintern.
- Fler dagar med extrem dygnsnederbörd.
- Antal dagar med snötäcke minskar med nästan 50 dagar.
- Vegetationsperioden blir 20 dagar längre.

Positivt och negativt

Mer nederbörd och ett varmare klimat leder i sin tur till stigande grundvattennivåer, fler översvämningar, ökad korrosion, fler ras och skred med mera. Allt detta påverkar förstas samhällets infrastruktur men också människors hälsa och näringsliv. Ibland kan följderna bli positiva men för det mesta handlar det om försämringar.

Ett av de allvarligaste hoten är att dricksvattnets kvalitet kan försämrans på grund av föroreningar och annat. Mer och intensivare regn kommer att belasta avloppssystemen med ökad risk för bland annat översvämningar i källare.

Till det positiva hör att vintersjöfarten underlättas och att det inte går åt så mycket energi för uppvärmning under vintern. Längre vegetationsperiod gynnar både grödor och skogstillväxt – å andra sidan kan det bli problem med insektsangrepp och olika sjukdomar. Ett hetare Europa kan mycket väl leda till ökad turism och bosättning i norr.

Kommunen funderar på åtgärder

Luleå centrum omges av älven och fjärdarna. Landhöjningen är ännu så länge betydligt större än havsnivåhöjningen.

Ansvariga på kommunen är inte särskilt oroliga för vad ett ändrat klimat kan ställa till med. Men en arbetsgrupp har i alla fall nyligen tillsatts som ska titta på Luleås sårbarhet.

Vårt Luleå har kontaktat tjänstemän på några förvaltningar för att höra vad som görs för att anpassa samhället till klimatförändringarna.

– Vi har precis börjat tänka i de här banorna och har ännu inget helhetsgrepp, säger kommunens miljöstrateg **Lena Bengtén**.

Under våren har det bildats en mindre arbetsgrupp som bland annat ska titta på de långsiktiga effekterna av ett förändrat klimat. I gruppen ingår representanter från räddningstjänsten, tekniska förvaltningen, miljökontoret och stadsbyggnadskontoret. De ska ta fram ett faktaunderlag med råd om hur mark och vatten bör användas.

– Vi är nog förhållandevis lyckligt lottade, tror Lena Bengtén. Det är inte som på Skåne sydkust där landet sjunker samtidigt som havsnivån stiger.

– Kanske är det mer vår kultur som påverkas. Vintern blir kortare, senare snötäcke gör att det blir mörkare på hösten och vårvintern försämras. Öppet hav i december ger ett fuktigare klimat och mer snö.

Lena Bengtén tycker att ordet resiliens är ett nyckelbegrepp. Resiliens handlar om naturens och samhällets förmåga att klara av störningar och fortsätta att utvecklas.

– Vi vet egentligen inte så mycket om vår

framtid. Därför är det jätte viktigt att vi klarar även oväntade störningar.

Vatten och avlopp

Kommunens va-chef **Stefan Marklund** berättar att vattenverket i Gäddvik, som försörjer 90 procent av luleåborna, har byggts om för att klara nya hot. Stora ombyggnader ska göras även kommande år för att öka kapaciteten och höja reningen. I Råneå söker man grundvatten som alternativ till vattentäkten Andträsket.

– Men ledningsnätet måste också säkras. Vi behöver se till att vi har ett avloppsnät som inte bräddar och ett dagvattennät som har tillräcklig kapacitet. Vi investerar säkert för minst 30 miljoner kronor varje år i vattennätet.

Enligt Stefan Marklund har den ökade temperaturen hittills inte försämrat vattenkvaliteten i Luleälven.

– Mikrobiologiska föroreningar kan dock bli ett problem i framtiden.

Göran Gabrielson, chef för gator och trafik, tror inte heller att det blir några större problem:

– Risken för översvämningar kommer upp när vi bygger nya vägar. Det viktiga är att vägkonstruktionen är bra med dränering och en tillräckligt tjock vägkropp.

Högre vattennivåer

– Vi har det i tankarna även om det bara är en aspekt för oss, säger kommunens planchef **Gunilla Selin**. Vi för resonemang om

framtida vattennivåer när det gäller till exempel Södra hamnplan och NCC-husen.

– I dag vill många bo nära strandkanten vilket kan skapa problem. Det är ju lättare att skydda byggnader om de inte ligger precis vid vattnet.

Gunilla Selin tror inte att ökad nederbörd behöver leda till att husen drabbas av mögel och liknande i större utsträckning.

– Mögel är kopplat till byggnadsteknik.

Vill se ändrade vanor

Mest oroad över utvecklingen är **Göran Öhman**, ordförande i miljönämnden men även chef för Luleå miljöskola. Det finns många faktorer att räkna med och effekterna är svåra att förutsäga, menar han.

– Vi vet inte vad som händer när Moder Jord skenar iväg. Vi kan till exempel få sjukdomar som vi inte haft tidigare.

– Mest rädd är jag för vad som händer med natur och ekosystem. Ibland sägs att en positiv sak är att skogen kommer att växa bättre, men det kommer ju att bli en annan typ av skog med mer gran och lövträd.

Göran Öhman säger att politiker och planerare måste se långt framåt och planera utifrån ett värsta scenario. Det gäller inte minst när nya bostadsområden planeras. Men god planering och tekniska åtgärder räcker inte.

– Vi måste anpassa vår livsstil till förändringarna och lägga om våra vanor. Kommunen borde visa vägen och bli koldioxidneutral.

Vårt Luleå

Synden i Luleå

I bland behövs det inte mycket för att ett rykte ska uppstå. Några ord, en rubrik och lite fördomar kan räcka. En gång påstod en veckotidning att skånska Eslöv var Sveriges tråkigaste stad. Självt vet jag nästan ingenting om Eslöv, men just det där minns jag trots att det är flera decennier sen...

Även Luleå har drabbats. Tidningen Kriminaljournalen, som en del mogna män nog minns, publicerade 1959 ett reportage under rubriken "Luleå – Sveriges syndigaste stad?". Kungliga biblioteket har varit vänligt att fixa oss en kopia av de fyra sidorna.

Inledningsvis hänvisar skribenten till att hamnstaden i norr redan i slutet av 1940-talet förklarades vara Sveriges syndigaste stad (av en annan veckotidning). Det är därför Kriminaljournalen vill ta reda på vad som hänt under 1950-talet. Jodå, det har blivit mycket värre:

"Staden har växt lavinartat snabbt och nära nog fördubblat sin folkmängd. Och fyl-

leriet och brottsligheten har inte avtagit, utan tilltagit... Den vackra norrbottniska residens- och hamnstaden drar åter en föga smickrande uppmärksamhet till sig. I Stockholm, i Göteborg, i Malmö talar man om Luleå. Där finns dom vackra, 'lätta' flickorna..."

Skribenten vandrar runt i staden och påstår sig träffa massor av luleåbor som bekräftar det syndfulla levernet, särskilt flickornas. De har åtsmitande byxor och uringade jumprar men inga fickpengar. Polisen har det tungt och efterlyser större resurser.

Texten är slipprig i dubbel bemärkelse. Alla uttalar sig anonymt och nästan inget går att kontrollera. De anonyma flickorna pratar någon sorts stockholmska. Frågan är väl om skribenten över huvud taget satte sin fot i Luleå.

Men fanns det någon grund för ryktet? Jag frågar ett par luleåbor som växte upp under 1950-talet. De skratrar och känner inte igen sig. Men en man som passerat de åttio säger att åtminstone fylleriet var ganska utbrett.

Det rådde nybyggaranda när järnverket expanderade och många var inneboende ungarlar.

En annan vinkel...

Om man söker på "Sveriges syndigaste stad" hittar man märkligt nog en delvis annan historia. Journalisten **Sven Gunnar Särman** berättar hur han en gång jobbade på tidningen Allt när de fick den lysande idén att utse landets syndigaste stad:

"Efter en del research blev det Luleå. En garvad reporter för dit och presterade som förväntat en smaskig brotts historia."

Men tidningens chefredaktör upptäckte i sista stund att det var för mycket elände i det kommande numret. Så reportern skrev om sin artikel så att Luleå blev Sveriges guligaste samhälle...

"Det mest frapperande var att det inte fanns något direkt sakfel i någon av de båda versionerna. Det var vinklingen, värderingen, urvalet och gallringen av fakta som klarade kullerbyttan."

Kjell-Arne Johansson